

Med hendene bundet

Både John McCain og Barack Obama lover amerikanske velgere en bedre økonomisk hverdag. Men det er tvilsomt om de klarer å følge opp sine valgløfter.

Kommentar ved Frode Haukenes

frode.haukenes@mentormedier.no

Den skakkjorte amerikanske økonomien er blitt et hovedtemaet i den amerikanske valgkampen.

De to presidentkandidatene lover store skatteletter, bedre helse- og sykeforsikring, bedre infrastruktur og billigere energi, for å nevne noe.

I det store og det hele følger de to kandidatene sine partiers tradisjoner. Republikaneren McCain satser på løsninger i private sektor, mens demokratene Obama vil ha mer offentlig styring.

Men ifølge økonomer og forskere vil ingen av de to kandidatene økonomiske planer løse det som er hovedproblemet i amerikansk økonomi; det galopperende underskuddet på statsbudsjettet.

Mot katastrofe

Det amerikanske statsbudsjettet har hatt milliardunderskudd hvert år siden 2002, og USAs gjeld til utlandet oppgis nå til over 50 000 milliarder dollar.

Flere kjente finansfolk – deriblant investorlegendene Warren Buffett og Pete Peterson – mener USA står foran den største økonomiske katastrofen noensinne dersom det ikke hurtig gjøres noe for å snu utviklingen.

– Begge kandidatene politikk er dårlig i forhold til å balansere budsjettet, og de vil begge komme til å øke underskuddet, sier økonomiforsker Robertson Williams ved Tax Policy Center. – Det vil skape dype huller som må fylles ved hjelp av andre sparetiltak, hevder Williams.

lover store skattelett

Hovedelementet i både McCains og Obamas økonomiske planer er store skatteletter.

Barack Obama vil avvikle den midlertidige skatteletten på 10 prosent som president Bush har innført og som utløper ved utgangen av 2010. Han vil erstatte skatte-reglene med permanente ordninger som gir lavere skatt for amerikanere med lav og middels inntekt, samt pensjonister, og i stedet øke skatten for dem som tjener mest. En Obama-administrasjon kan dessuten komme til å øke skatten på kapitalinntekter fra blant annet private equity-selskaper og hedgefond, og øke skattesubsidiene på alternativ energi i de neste 10 årene.

McCain vil på sin side la Bush-administrasjonens skattelette gå som planlagt frem til 2011, og senke selskapsskatten i USA, som er den høyeste i verden, fra 35 til 25 prosent. McCain vil holde skatten på kapitalinntekter uendret.

Går ikke i hop

Ifølge Tax Policy Center, som er et samarbeid mellom tenketankene Brookings Institution og Urban Institution, vil McCains politikk redusere USAs skatteinntekter med 3600 milliarder dollar, eller cirka 10 prosent, over de neste 10 årene i forhold til dagens skatteregler.

For Obamas vedkommende vil hans skatteopplegg føre til 2700 milliarder, eller cirka 7 prosent, mindre skatteinntekter i perioden.

Talsmenn for begge presidentkandidatene hevder at deres opplegg vil gi et budsjett i balanse. Dersom det blir vedtatt, vel å merke.

Men er en «aggressiv antakelse», mener ekspertene ved Tax Policy Center.

– Det er ingen tvil om at begge kandidatene forslag vil forverre budsjettssituasjonen dramatisk, sier Maya MacGuineas som er leder for den tverrpolitiske komiteen for ansvarlig budsjettpolitikk, et prosjekt under stiftelsen New American Foundation.

Gull og grønne skoger

Barack Obama lover en rekke konkrete tiltak som skal hjelpe amerikansk økonomi på fote igjen.

Blant annet en ny økonomisk kortsiktig stimulipakke på 50 milliarder dollar. På

FOTO: SAUL LOEB/SCANPIX

Hverken Obamas eller McCains planer for amerikansk økonomi vil stagge det galopperende underskuddet i statsbudsjettet, hevder økonomer og forskere.

FOTO: MIKE SEGAR/SCANPIX

lengre sikt vil han bruke 65 milliarder på sykeforsikring til alle dem ikke har det i dag. 150 millioner dollar skal brukes på å utvikle ny alternativ energi og 60 milliarder skal brukes på infrastruktur – deriblant nye høyhastighetstog.

McCain er mindre konkret enn Obama, men sier han vil utvide de private helseforsikringsordningene og redusere det offentlige støtteordningene, blant annet til landbruket. Han vil fortsette krigen i Irak på ubestemt tid (som koster rundt 200 milliarder dollar i året) og investere stort i utviklingen av USAs anti-rakettskjold.

Noen kommentatorer har påpekt at forskjellen mellom valgløfter og realiteter er større enn noensinne i denne valgkampen.

Bundet

For republikaneren John McCain er realiteten at han – hvis han vinner – må regjere med et mindretall i både Kongressen og Senatet der demokratene for tiden har et solid flertall.

En rekke av hans forslag vil trolig bli ned-

stemt – resten av opplegget hans vil nok bli kraftig utvannet.

Hvis Barack Obama blir president må han først og fremst håndtere den akutte krisen i det amerikanske bolig- og finansmarkedet.

En ny stimulipakke på 50 milliarder dollar er neppe nok til demme opp for bølgen av boliger på tvangsauksjon. Med renter og priser på vei opp vil det spise opp en betydelig del av skatteletten. Det amerikanske bankvesenet kan trenge ytterligere kapitalinnsprøytninger, og kanskje må han også støtte bilprodusentene som nylig har bedt om 50 milliarder dollar i krisehjelp.

Og selv om han avslutter krigen i Irak umiddelbart, vil de faktiske Irak-kostnadene øke de første par årene som følge av utgifter til hjemsendelse og omplassering av de militære styrkene.

Obama ligger an til å lide samme skjebne som Bill Clinton, som i sin valgkamp blant annet lovet omfattende reformer i helsesektoren, men endte opp med å bruke det meste av sin tid på å prøve å få budsjettet i balanse.

Uetisk og grådig?

► **Gjødselprodusenten Yara** er en av de største suksesser i norsk næringsliv de siste årene. Nå beskyldes selskapet for å være både uetisk og grådig. På Oslo Børs faller aksjekursen.

Aksjekursen til Yara International har steget fra cirka 40 kroner til over 300 siden 2004. Bare i år har kursen steget over 90 prosent. Men de siste ukene har aksjekursen falt kraftig. I skrivende stund er Yara-aksjen ned over 17 prosent i forhold til for en måned siden.

Denne uken har Yara fått kritikk for å ha kjøpt fosfat av et marokkansk statsselskap som er stjålet fra det okkuperte nabolandet Vest-Sahara. Handel med varer fra det okkuperte området anses av norske myndigheter å være i strid med folkeretten.

Yara opplyser det dreier seg om en enkelt last som skal brukes i forsøk i forbindelse med kunstgjødselproduksjonen. Den norske staten eier 40 prosent av Yara, og regjeringen var informert om fosfatkjøpet i forkant. Men selskapet blir nå anmeldt for heleri av Foreningen for saharawier i Norge og Støttekomiteen for Vest-Sahara.

Yara blir også karakterisert som kynisk, grådig og grisk fordi de ønsker på å tjene penger på matvarekrisen. Økt gjødsling er et alternativ for å øke matproduksjonen, og prisen på gjødsel har gått i været det siste året sammen med prisene på korn og de fleste andre råvarer. Yara kunne derfor legge frem sitt beste kvartalsresultat noensinne i juli.

Nå satser selskapet stort i Afrika hvor landområdene er enorme og mulighetene for avkastning i landbruket er svært store. Også her blir selskapet beskyldt for å utnytte

fattige bønder. Men dette forklarer ikke fallet i aksjekursen de siste dagene. Det skyldes et markert fall i råvaremarkedet og en generell nedgang på børsen.

Yara er neppe mer uetisk eller umoralsk enn andre store selskaper, og gjødselprisen avgjøres på det internasjonale markedet av tilbud og etterspørsel – ikke av Yara.

Aksjen anses stadig som en av de beste investeringene på Oslo Børs.

Det er derimot en fare for at selskapet gaper over mer enn det kan tygge med storsatsingen i Afrika.

– Nøkkelen er å få frø og gjødsel til bonden, så å få varene tilbake til markedet, deretter å få til bedre infrastruktur, sier avtroppende Yara-sjef Thorleif Enger.

Det er nok lettere sagt enn gjort med de forholdene som råder i Afrika.

Oslo Børs har også denne uken vært preget av store svingninger i oljeprisen.

Norske kroner er en av verdens mest råvareavhengige valutaer, og kronekursen er svekket de siste dagene – både på grunn av lavere oljepris og nye nøkkeltall som bekrefter at vi står overfor et omslag i økonomien.

NØKKELTALL

	max	28.02.2008	04.09.2008	Endringer fra 28.08.2008
Rente 3 mnd NIBOR pengemarkedsrente	6,57	6,01	6,52 %	↓ 0,02
Euro	8,04	7,84	8,02 kr	↑ 0,12
Dollar	5,53	4,97	5,53 kr	↑ 0,19
Olje SPOT	134,88	98,53	106,19 \$	↓ 8,17
Oslo Oslo Benchmark Index	513,05	400,26	404,95	↓ 1,66 %
Europa FTSE Eurotop 100	2853,01	2455,44	2483,56	↑ 0,35 %
USA S&P 500	1417,49	1264,52	1276,61	↑ 0,42 %